

Мовні цікавинки

Іменник

Назву іменник почали вживати з 1873 року. Її першим використав Омелян Партицький. Правопис 1926 року іменник називав речівником. Випередити іменник у кількості слів неспроможна жодна частина мови. В 11-томному „Словнику української мови” нараховується близько 135 тис. слів. Серед них іменників майже половина. Порівняно з іменниками дієслів удвічі менше.

Терміни „чоловічий”, „жіночий”, „середній” рід дісталися нам у спадок ще з часів V ст.. до н. е. Філософ Протагор запропонував поділити всі імена на 3 роди : чоловічий, жіночий та речовий. Пізніше Аристотель запропонувати замінити останній термін – „середній рід”.

Граматична дисциплінованість виявляється й у відмінках. Іменник має 7 відмінків. Учені нараховують різну кількість відмінків у сучасних мовах світу. Учений Колесов вважає, що їх близько 30. А датський лінгвіст визначив, що теоретично у мові могло б бути 216 різних відмінків.

Походження назв деяких

числівників

Числівник – чи не найменша за кількістю слів частина мови, яка нараховує їх усього кілька десятків.

За своїм походженням числівники тісно пов'язані з іменниками і прикметниками. Однак у процесі історичного розвитку мови вони втратили граматичні ознаки, властиві іменникам і прикметникам, перетворились на абстрактні найменування числових понять.

У середині XVIII століття Михайло Ломоносов у своїй граматиці вперше назвав числівники особливою частиною мови. Такими вони є і до нашого часу. За частотою вживання серед інших частин мови посідають восьме місце.

Базою для творення числівників є дуже давні за своїм походженням прості числівники першого десятка.

Цікавою є історія виникнення назв деяких чисел. Учені, наприклад, вважають, що числівник «п'ять» походить від іменника «п'ясть» (рука), тобто трактується як «п'ять пальців п'ясті».

Чи не найбільшою популярністю користується у людей число *сім*: *сім днів тижня, сім чудес світу, у казках —сім господинь, семеро козенят, сім сестер*. У чому ж причина? Виявляється, що число *сім* відповідає обсягу короткотривалої пам'яті людини, тобто це та кількість предметів, ознак, яку ми спроможні запам'ятати відразу і на більш-менш тривалий час.

У Вавилоні довершеним вважалось число *дванадцять*, а наступне — *тринадцять* — вважалось нещасливим, «чортова дюжина», тобто таке, що нічого доброго не віщує. У 1930 році в Англії декілька тисяч жителів Лондона підписали петицію, у якій висловили прохання до уряду зняти з будинків тринадцяті номери.

Числівник *сорок* спочатку був іменником, який мав значення «мішок». Це й справді був мішок, у який поміщалося рівно 40 шкірок соболів чи білок, бо саме стільки їх ішло на пошиття однієї шуби. Зшитий і запечатаний сорок із зазначеною кількістю шкірок за часів Київської Русі служив грошовою одиницею.

А ось історія виникнення числа *мільйон*. Коли венеційський купець XII століття Марко Поло повернувся додому після 24-річних мандрів, він багато розповідав про ті місця, де побував. Згадуючи про Китай, купець намагався описати багатства, якими володів монгольський хан Хадилаї. Із цією метою він до слова «мілле», що означало «тисяча», додав суфікс збільшення *-он-е*. І вийшло «міллїоне», тобто «величезна тисяча», а через деякий час це слово стало позначати «тисячу тисяч».

Всі складені числівники утворились із давніших складних. Наприклад, числівники від *одинадцяти* до *дев'ятнадцяти* включно утворились від трьох окремих слів: числівника, що означає кількість одиниць, прийменника *на* і числівника *десять*.

Перші цифри з'явилися приблизно тоді ж, коли і перші букви. Слов'яни довгий час числа на письмі позначали буквами кириличного алфавіту. Римляни запозичили цифри у своїх попередників — етрусків. Від римлян цифри перейшли до інших народів Європи і використовувались ними, аж поки на зміну їм не прийшли арабські цифри. Але римські цифри не зникли зовсім. І тепер часто ставлять їх на циферблатах годинників, позначають століття, порядкові номери фестивалів, спортивних ігор.

Цікаве про прийменник

Прийменників у нашій мові не так вже й багато – близько 200 слів. Проте свою невелику кількість прийменники компенсують частотою вживання, адже за нею прийменник посідає четверте місце (після іменника, дієслова і займенника). Дев'ять прийменників (в(у), на, з, до, по, за, біля, із, про) входять до тридцятки найчастотніших слів, причому два з них стоять у списку на лідируючих позиціях: **в(у)** – на першому місці та прийменник **на** посідає четверте місце за частотою вживання.